ಹರಿಹರ ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾವ್*

ವಿಠ್ಠಲಾಪುರದ ಅಪ್ರಕಟಿತ ಕಂಚಿನ ಶಾಸನ

ವಿಠ್ಠಲಾಪುರವು ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮುಂಡರಗಿ ತಾಲ್ಲೂಕಿಗೆ ಸೇರಿದ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಗ್ರಾಮ. ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪೂರ್ವ ತುದಿಯಲ್ಲಿರುವ ತುಂಗಭದ್ರಾನದೀ ತೀರದಲ್ಲಿದ್ದು ನದಿಯ ಆಚೆ ದಡದಲ್ಲಿ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮಾಗಳ, ರಂಗಾಪುರ ಗ್ರಾಮಗಳಿಗೆ ಅತಿ ಸಮೀಪವಾಗಿದೆ. ಸಾರಿಗೆ ಸೌಕರ್ಯವನ್ನು ಅಷ್ಟಾಗಿ ಪಡೆಯದ ಈ ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಹೊಸಪೇಟೆ–ಬಳ್ಳಾರಿ ಕಡೆಯವರು ಮಾಗಳಕ್ಕೆ ಬಂದು ಯಾಂತ್ರಿಕ ದೋಣಿಯ ಮೂಲಕ ಹೊಳೆದಾಟಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ತಲುಪಬಹುದು. ಗದಗ–ಮುಂಡರಗಿ–ಬಾಗೇವಾಡಿ ಮಾರ್ಗವಾಗಿಯೂ ಒಂದೆರಡು ಬಸ್ಸುಗಳಿವೆ.

ಶಾಸನದ ಬಗ್ಗೆ : ಶಾಸನ ಪೀಠದ ಉದ್ದ, ಅಗಲವು ೩೦×೩೦ ಸೆಂ.ಮೀ. ಇದ್ದು ಅದರಲ್ಲಿ ೧೫.೫×೬.೫ ಸೆಂ.ಮೀ. ನಷ್ಟು ಭಾಗವನ್ನು ಬಳಸಿ ಕಂಡರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಪೀಠವನ್ನು ಸಿಂಹಾಸನದಿಂದ ಬೇರ್ಪಡಿಸಲು ಬರುವಂತೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ರಂಧ್ರಗಳನ್ನು ಕೊರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಇದೇ ಪೀಠದ ಮೇಲೆ ಸುಮಾರು ೨೦ ಕೆ.ಜಿ.ಗಳಷ್ಟು ಭಾರವಿರುವ ಪಂಚಲೋಹದಿಂದ ಮಾಡಿದ ಚರಲಿಂಗವೊಂದಿದ್ದು ಅದರಲ್ಲಿ ಪಾದರಸವನ್ನು ಬಂಧಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇಷ್ಟು ಭಾರವಾದ ರಸಲಿಂಗವು ಭಾರತದಲ್ಲೇ ಅತಿ ವಿರಳ ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೂ ಇದೆ. ಈಶ್ವರ ಲಿಂಗವನ್ನು 'ಮಹಾಲಿಂಗೇಶ್ವರ' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದು ನಿತ್ಯವೂ ಪೂಜಾದಿ ಅಭಿಷೇಕಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿವೆ. ಶಿವಲಿಂಗವನ್ನು ಇಲ್ಲಿದ್ದ ಭಿಕ್ಷಪ್ಪಯ್ಯ ಮಹಾಪುರುಷ ಎಂಬುವರು ಮಾಡಿಸಿದುದಾಗಿ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಆರು ಸಾಲುಗಳಿದ್ದು ಸರಾಸರಿ ೨೦ ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಕೆತ್ತಲಾಗಿದೆ. ವಿಜಯನಗರದ ಪತನಾನಂತರದ ಕಾಲವನ್ನು ಈ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ನಮೂದಿಸಲಾಗಿದ್ದು, ಇದು ಅಂದಿನವರ ರಸಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞಾನದ ಅರಿವಿನ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಲು ಸಹಾಯಕವೆನಿಸುತ್ತದೆ.

ಶಾಸನ ಪಾಠ

೧ ಸ್ವಸ್ತಿ ಶ್ರೀ ಜಯಾಭ್ಯುದಯ ಶಾಲಿವಾಹನ ಶಕವರುಷ ೧೫೫೭

೨ ನೆಯ ಯುವ ಸಂವ[ತ್ಸ]ರದ ಆಶ್ವೀಜ ಶುದ್ಧ ೧೦ ರವಿ ವಾ

೩ ರದಲ್ಲೂ । ಶ್ರೀಕಾಶಿ ವಿಶ್ವನಾಥ ಅಂನಪೂರ್ನೆ ಬ್ರತಿಯಾಗಿ

೪ ಕೋಟೆ ಕಲ್ಲಘಟ್ಟಿಗೆ ಬೊಂಮಿಗಟ್ಟಿಯ ಸೀಮೆಯದೇ

೫ ಶಾಹಿ ದೇಶ ಕುಲು ಕರಣಿ ತಿಂಮಪ್ಪನ ಮಗ ಕೋನಪ್ಪ

೬ ನೂ ಮಾಡಿಸಿದ ಸಿಂಹಾಸನ ಮಂಟಪಕೆ ಶುಭಮಸ್ತು ।

ಈ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ನಮೂದಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಶಕವರುಷ ೧೫೫೭ ನೆಯ ಸಂವತ್ಸರದ ಆಶ್ವೀಜ ಶುದ್ಧ ದಶಮಿ ೧೦ ರವಿವಾರವು ಸ್ವಾಮಿ ಕಣ್ಣು

* ೭೫/೧೫, ಸಮರ್ಥ, ಎರಡನೆಯ ಅಡ್ಡರಸ್ತೆ, ೫ನೇ ಬ್ಲಾಕ್, ೩ನೇ ಘಟ್ಟ, ಬನಶಂಕರಿ ೩ನೇ ಹಂತ, ಬೆಂಗಳೂರು-೫೬೦೦೮೫

ಪಿಳ್ಳೆಯವರ ಪಂಚಾಂಗದ ಪ್ರಕಾರ ತಾರೀಖು ೧೦ ಆಕ್ಟೋಬರ್ ಭಾನುವಾರ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೬೩೫ಕ್ಕೆ ಸರಿ ಹೊಂದುತ್ತದೆ. ಶ್ರೀ ಕಾಶಿ ವಿಶ್ವನಾಥ ಅನ್ನಪೂರ್ಣೆಯವರನ್ನೇ ಇಷ್ಟದೈವವೆಂದು ವ್ರತವನ್ನು ಆಚರಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಈ ರಸಲಿಂಗವನ್ನು ಪೂಜಿಸಿದ್ದು ದೇಸಾಯಿ ದೇಶ ಕುಲಕರಣಿ ತಿಂಮಪ್ಪನ ಮಗ ಕೋನಪ್ಪನು ತನ್ನ ಇಷ್ಟಾರ್ಥ ನೆರವೇರಿದ್ದಕ್ಕೋಸ್ಕರವಾಗಿ ಶ್ರೀ ಮಹಾಲಿಂಗೇಶ್ವರನಿಗೆ ಸಿಂಹಾಸನ ಮಂಟಪವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ ಕೊಡುಗೆಯಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಉಲ್ಲೇಖವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಶಾಸನವು ಶಿವಲಿಂಗದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.

ಐತಿಹಾಸಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆ

ಈ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿರುವ ಕಲ್ಗಘಟ್ಟಿಗೆ, ಬೊಂಮಿಗಟ್ಟೆಯ ಸೀಮೆಗಳು ಇಂದಿನ ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕಲಘಟಗಿ ತಾಲ್ಲೂಕು ಆಗಿದ್ದು ಧಾರವಾಡದಿಂದ ೪೦ ಕಿ.ಮೀ. ದೂರದಲ್ಲಿದೆ. ಇದೇ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಆರೆಬಸಪ್ಪನಕೊಪ್ಪ ಗ್ರಾಮವನ್ನು ಚಿತ್ರಾಪುರದ ಮಹಾಲಿಂಗೇಶ್ವರ ಎಂದು ಕರೆದು ದೇವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ನೂರು ಎಕರೆಗಳಿಗೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಭೂಮಿಯನ್ನು ದೇವರಿಗೆ ದತ್ತಿ ಬಿಟ್ಟ ದಾಖಲೆಗಳನ್ನು ಅವರ ಮನೆತನದವರಲ್ಲಿ ನೋಡಬಹುದು. ಮಹಾಲಿಂಗೇಶ್ವರ ರಸಲಿಂಗವನ್ನು ಶ್ರೀ ಭಿಷ್ಟಪ್ಪಯ್ಯ ಎಂಬುವರು ಮಾಡಿಸಿದ್ದು ಇವರಿಗೆ ಮಹಾಪುರುಷ ಎಂಬ ಅಭಿದಾನವೂ ಇತ್ತೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಇವರು ಹಂಪೆಯ ವಿರೂಪಾಕ್ಷೇಶ್ವರನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಜನಿಸಿದವರಾಗಿದ್ದು ಅಲ್ಲಿಯ ಪ್ರವೇಶ ದ್ವಾರದ ಮಹಾಗೋಪುರವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವಾಗ ತಮ್ಮ ಹೆಂಡತಿ 'ಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮಂಬೆ'ಯನ್ನೇ ಬಲಿ ಕೊಟ್ಟುದಾಗಿ 'ಇತಿಹಾಸ' ವಿರುತ್ತದೆ. ಇಂದಿಗೂ ಆ ಗೋಪುರವನ್ನು ಭಿಷ್ಟಪ್ಪಯ್ಯನವರ ಗೋಪುರವೆಂದೇ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಭಿಷ್ಟಪ್ಪಯ್ಯನವರ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಲು ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದ ಕನ್ನಡದ ಕುಲಪುರೋಹಿತ ಶ್ರೀ ಆಲೂರು ವೆಂಕಟರಾಯರು ಬರೆದಿರುವ ಮುನ್ನುಡಿಯ ಕೆಲಭಾಗಗಳನ್ನು 'ಇತಿಹಾಸ' ಎನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ಆಧಾರವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

"ಈ ಗ್ರಂಥವು ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಹೊರಟಿದೆ. ನಾನು ವಕೀಲಿ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಸುಮಾರು ೫೦ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ನನ್ನ ತುಸು ದೂರದ ಆಪ್ತರಾದ ಮಹಾಪುರುಷ ಬಂಧುಗಳು ತಮ್ಮದೊಂದು ಖಟ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ನನಗೆ ವಕೀಲಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು. ಆಗ. ಅವರ ಮನೆತನದ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಕೇಳುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದಿತು. ಈ ಮನೆತನದವರಿಗೆ ಮಹಾಪುರುಷರೆಂದು ಅಡ್ಡಹೆಸರು ಮತ್ತು ಮನೆತನದಲ್ಲಿ ಮೂರೇ ಹೆಸರುಗಳು. ೧) ಭಿಷ್ಟಪ್ಪಯ್ಯ ೨) ಶಿವಪ್ಪಯ್ಯ ೩) ಮಹದೇವಪ್ಪಯ್ಯ, ೧ನೇ ಭಿಷ್ಟಪ್ಪಯ್ಯ, ೨ನೇ ಭಿಷ್ಟಪ್ಪಯ್ಯ ಮುಂತಾಗಿ ಅವರ ಮನೆತನದವರು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಹಂಪೆಯ ಮಹಾಗೋಪುರವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದರೆಂದು ಕೇಳಿದ್ದೆ. ಆ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ ಮನೆತನದಲ್ಲಿ ಏನಾದರೂ ಕಾಗದ ಪತ್ರಗಳು ಅವೆಯೋನೋ ಕೇಳಿದೆ. ಅವರು ಅಂಥ ಕಾಗದ ಪತ್ರಗಳೇನೂ ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೆಂದೂ, ಆದರೆ ಮನೆತನದಲ್ಲಿ ಪರಂಪರಾಗತ ಒಂದು ಸಂಪ್ರದಾಯವಿದೆಯೆಂದೂ ಹೇಳಿದರು. ಅದಾವುದೆಂದರೆ ಪ್ರತಿ ಹುಣ್ಣಿಮೆಯ ದಿನ ೭೦–೮೦ ಮೈಲುಗಳ ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ಹಂಪೆಯ ಗೋಪುರಕ್ಕೆ ಬಲಿದಾನ ಮಾಡಿದಳೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುವ 'ಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮಂಬೆ'ಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ನೈವೇದ್ಯ ಕೊಡುವ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಮಾತ್ರ ಇನ್ನೂರು, ಮುನ್ನೂರು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಅವ್ಯಾಹತವಾಗಿ ನಡೆದಿದೆ ಎಂದು ಮಾತ್ರ ಹೇಳಿದರು." [ಈ ಪದ್ಧತಿ ಈಗಲೂ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿದೆ]....

ಈ ಭಿಷ್ಟಪ್ಪಯ್ಯನವರ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವ ಅನೇಕ ಪವಾಡಗಳನ್ನು ನಂಬಿರಿ, ಬಿಡಿರಿ. ಆದರೆ ಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮಂಬೆಯವರ ಬಲಿದಾನ ಮಾತ್ರ ಪವಾಡವಲ್ಲ. ೪೦–೫೦ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆಯೇ ನಾನು ಹಂಪೆಯನ್ನು ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ, ಇದು ಭಿಷ್ಟಪ್ಪಯ್ಯನವರ ಗೋಪುರವೆಂಬುದನ್ನು ಕೇಳಿದೆ. ಅಲ್ಲಿಯ ೨ನೇಯ ಅಂತಸ್ತಿನಲ್ಲಿರುವ ಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮಂಬೆಯ ಶಿಲಾಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ನೋಡಿದ್ದೆ. (ಆ ಶಿಲಾಮೂರ್ತಿಗೆ ಅನೇಕ ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಸುಣ್ಣ ಬಳಿಯುತ್ತಾ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ). ಅಲ್ಲದೆ ಭಿಷ್ಟಪ್ಪಯ್ಯನವರ ಶಿಲಾಮೂರ್ತಿ ಅವರಿಗೆ ದೊರೆತ ರಸಲಿಂಗದ ಮೂರ್ತಿ ಇವೆಲ್ಲವು ಭಿಷ್ಟಪ್ಪಯ್ಯನವರ ಚರಿತ್ರೆ ನಿಜವೆಂದೇ ಹೇಳುತ್ತದೆ. (ಭಿಷ್ಟಪ್ಪಯ್ಯನವರ ಚರಿತ್ರೆ ಪು. ೪). ಭಿಷ್ಟಪ್ಪಯ್ಯನವರ ಕಾಲವು ಸು. ೧೬೦೦ ಇರಬಹುದು.

ಭಿಷ್ಟಪ್ಪಯ್ಯನವರ ಮನೆತನದವರಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುವ ಮೋಕಳಿಕೆ ಪತ್ರ (೧೯೧೬ನೇ ಇಸ್ವಿಯದು) ದ ಪ್ರಕಾರ ಮಹಾಲಿಂಗೇಶ್ವರನಿಗೆ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕೂಡ್ಲಿಗಿ, ಹರಪನಹಳ್ಳಿ, ಸಿರಗುಪ್ಪ ತಾಲ್ಲೂಕು, ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಶಿಗ್ಗಾಂವಿ ಮೊದಲಾದ ಸುಮಾರು ೩೪ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿಯ ಭೂಮಿಯ ಉಂಬಳಿಯಿತ್ತೆಂದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಭಿಷ್ಟಪ್ಪಯ್ಯನವರು ಮಾಧ್ವಮತದ ಉತ್ತರಾದಿ ಮಠದ ಸತ್ಯಬೋಧ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಸಮಕಾಲೀನರು ಮತ್ತು ಅವರು ರಂಗಾಪುರ ನೃಸಿಂಹ ಸ್ವಾಮಿ ದೇವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾಗ್ಯೆ ಅವರನ್ನು ಭೇಟಿ ಮಾಡಿದ್ದಾಗಿಯೂ ಅವರು ಮಾಡಿದ ಪವಾಡಗಳನ್ನೂ ಅಲ್ಲದೇ ರಂಗಾಪುರ, ಬಿದಿರಹಳ್ಳಿ, ವಿಠ್ಠಲಾಪುರ ಮುಂತಾದೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ನಡೆಸಿದ್ದ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳ ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನೂ, ಸಮಾಜಸೇವೆ ಮತ್ತು ಅವರ ವಿದ್ವತ್ತನ್ನೂ ಗಮನಿಸಿ ತಮ್ಮ ಮಠಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಜಮೀನಿನ ಕೆಲ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಅವರಿಗೆ ದತ್ತಿ ಬಿಟ್ಟುದು ದಾಗಿ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ರಸಲಿಂಗದಿಂದ ಹವಾಮಾನದ ಉಷ್ಣತೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಳ ಉಂಟಾದಾಗ ಪಾದರಸವು ಹೊರ ದೂಡಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದು ಅದನ್ನು ಅವರ ಮನೆತನದವರು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಟ್ಟಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಬಹುದು. ರಸಾರ್ಣವ, ರಸಾರ್ಣವ ಸುಧಾಕರ, ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರಾಗಮ ಮುಂತಾದ ರಸ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ರಸಲಿಂಗದ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರ ಗಳಿವೆ ಎಂದು ತಿಳಿದು ಬಂದಿದೆಯಾದರೂ ಈ ಗ್ರಂಥಗಳು ಇದುವರೆಗೆ ನನ್ನ ಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ಸಿಕ್ಕಿರುವುದಿಲ್ಲ.

ಶಾಸನ ಮತ್ತು ಅದರ ಇತಿಹಾಸಗಳನ್ನು ಸಮೀಕ್ಷಿಸಿ ದಾಗ ತಿಳಿದು ಬರುವ ಸಂಗತಿಗಳ ಟಿಪ್ಪಣಿ :

೧. ಶ್ರೀಯುತ ಆಲೂರು ವೆಂಕಟರಾಯರು ಭಿಷ್ಟಪ್ಪ ಯ್ಯನವರ ಕಾಲವನ್ನು ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೬೦೦ ಸುಮಾರು ಎಂದು ಊಹಿಸಿರುವುದನ್ನು ಈ ಶಾಸನದ ಕಾಲ ಹೆಚ್ಚು ಖಚಿತಪಡಿಸುತ್ತಾ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೬೩೫ರಲ್ಲಿ ಅವರು ಜೀವಿಸಿದ್ದರೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಲು ಸಹಾಯ ವಾಗುತ್ತದೆ. ಹಂಪೆಯ ಗೋಪುರಕ್ಕೆ ಅವರ ಹೆಂಡತಿ ಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮಳನ್ನೇ ಬಲಿ ಕೊಟ್ಟದ್ದು ಮತ್ತು ಇನ್ನಿತರ ಅವರ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಐತಿಹ್ಯಗಳು ಇದನ್ನು ಪುಷ್ಟೀಕರಿಸುತ್ತವೆ.

೨. ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಶಿವಲಿಂಗವನ್ನು ಮಹಾಲಿಂಗೇಶ್ವರ ಎಂದು ಕರೆದಿಲ್ಲವಾದರೂ ೨೦ ಕೆಜಿಗಳಷ್ಟು ಭಾರ ವಿರುವ ಈ ಲಿಂಗವನ್ನು ಮಹಾಲಿಂಗೇಶ್ವರ ಎಂದು ರೂಢಿಯಲ್ಲಿ ಕರೆದಿರಬಹುದೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯ ವಿಲ್ಲ. ಇನ್ನು ಈ ಶಾಸನದ ಮೇಲೆಯೇ ರಸಲಿಂಗ ವಿರುವುದು ಇನ್ನೊಂದು ವಿಶೇಷ. ಈ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ದಕ್ಷಿಣಕಾಶಿ ಎಂದೂ ಮತ್ತು ಈಶ್ವರನನ್ನು ಕಾಶಿ ವಿಶ್ವನಾಥನೆಂದೂ ಪಾರ್ವತಿದೇವಿಯನ್ನು ಅನ್ನ ಪೂರ್ಣೆ, ತುಂಗಭದ್ರೆಯನ್ನು ಗಂಗೆ ಎಂದು ಕರೆಯುವ ಪದ್ಧತಿ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿತೆಂದು ಬಿದಿರಹಳ್ಳಿ (ಈ ಗ್ರಾಮವು ವಿಠ್ಠಲಾಪುರದಿಂದ ೩ ಕಿ.ಮಿ. ದೂರದಲ್ಲಿದೆ) ಕ್ಷೇತ್ರ ಮಹಾತ್ಮೆ (ಪುಟ –೪೦) ಸಂಸ್ಕೃತ ಗ್ರಂಥದ ಅನುವಾದ, ಶ್ರೀಯುತ ಚಿಕ್ಕೇರೂರು ಗೋವಿಂದಾಚಾರ್ಯ, ಹರಪನಹಳ್ಳಿ, ಇದರಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ.

೩. ರಸಲಿಂಗದ ಬಗ್ಗೆ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಖಚಿತ ಮಾಹಿತಿ ದೊರೆತಲ್ಲಿ ಅಂದಿನವರ ರಸಶಾಸ್ತ್ರದ ಮೇಲೆ ಬೆಳಕನ್ನು ಚೆಲ್ಲಬಹುದಾಗಿದೆ.

೪. ವಿದ್ವಾಂಸರ ಪ್ರಕಾರ ಈ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವ 'ಸಿಂಹಾಸನ ಮಂಟಪ' ಎಂಬ ಪದಗುಚ್ಛವು ಶಾಸನ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಶಬ್ದ ಭಂಡಾರಕ್ಕೆ ಒಂದು ಹೊಸ ಕೊಡುಗೆಯಾಗಿದೆ.

೫. ರಂಗಾಪುರದ ನರಸಿಂಹಸ್ವಾಮಿ ದೇವಸ್ಥಾನ, ರಾಮೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನ, ಬಿದರಹಳ್ಳಿಯ ಅಶ್ವತ್ಥ ನಾರಾಯಣ ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವ ಸ್ನಾನ ಘಟ್ಟ, ಸೋಮೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳನ್ನೂ ಮತ್ತು ಹಂಪೆಯಲ್ಲೂ ಕೆಲವು ದೇವಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರ ಮಾಡಿದರೆಂದು ಅವರ ಚರಿತ್ರೆ ಯಿಂದ (ಅಪ್ಪೆ ಮಾಸ್ತರರು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದು ಪು. ೧೯) ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಅವರ ಮನೆತನದವ ರಲ್ಲಿ ಇರುವ ಮೋಕಳಿಕೆ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ನಮೂದಿಸಲ್ಪ ಟ್ಟಿರುವ ಧಾರವಾಡ, ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿಯ ೩೪ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಊರುಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಾಲಿಂಗೇಶ್ವ ರನ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಭಿಷ್ಟಪ್ಪಯ್ಯನವರ ಮನೆ

ತನದವರಿಗೆ ನೀಡಲಾಗಿರುವ ದತ್ತಿಯ ಪಟ್ಟಿಯೇ ಇರುವುದರಿಂದ ಅವರು ಆ ಕಾಲದ ಪ್ರಭಾವೀ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿದ್ದು ಅವರಿಗೆ ರಸವಿದ್ಯೆ, ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪ, ಸಂಸ್ಕೃತ ಪಾಂಡಿತ್ಯವಿದ್ದುದನ್ನೂ ಮತ್ತು ಇಂಥ ಜ್ಞಾನಭಂಡಾರವನ್ನು ಸಾಮಾಜಿಕ ಏಳ್ಗೆಗೋಸ್ಕರ ವಿಜಯನಗರದಂಥ ವೈಭವಯುತ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಅಳಿವಿನಿಂದ ಆ ಭಾಗದ ಅಂದಿನ ಜನರಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ಮಾನಸಿಕ ಕ್ಷೋಭೆಯನ್ನು ತೊಡೆಯಲು ಶ್ರಮಿಸಿದ್ದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ಇಂದಿಗೂ ಅವರ ಆರಾಧನೆಯನ್ನು ಕೆಲವು ಮನೆತನಗಳವರು ಆಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿಂದ ಭಿಷ್ಟಪ್ಪಯ್ಯನವರು ಹಂಪೆಯ ಮುಖ್ಯದ್ವಾರದ ಮಹಾಗೋಪುರದ ನಿರ್ಮಾತೃವಾಗಿದ್ದಿರಬೇಕು ಎನ್ನುವ ಸಂಗತಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಒತ್ತು ಸಿಕ್ಕುತ್ತದೆ. ಈ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಾಹಿತಿಯ ಸಂಗ್ರಹ ನಡೆದಿದೆ.

ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು : ೧. ಶಾಸನ, ದಾಖಲೆಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಸಹಕರಿಸಿದ ಮಹನೀಯರು ಶ್ರೀ ಎಸ್. ಡಿ. ಮಹಾಪುರಂಪ ಮತ್ತು ಅವರ ಶ್ರೀಮತಿಯವರು. ಇವರು ಈ ಮನೆತನದ ೧೨ನೇ ತಲೆಮಾರಿನವರು. ೨. ಡಾ॥ ಸೂರ್ಯನಾಥ ಕಾಮತ್ ಅವರು, ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದ ಗೆಜಿಟಿಯರ್, ೩. ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದ ಪತ್ರಾಗಾರ, ವಿಧಾನಸೌಧ, ೪. 'ಸ್ಮರಣಿಕಾ' ಬಿದರಹಳ್ಳಿ, ಪತ್ರಿಕೆ